

**DE
VRIENDEN VAN DE PLANTENTUIN
GENT**

Driemaandelijks tijdschrift
22° jaargang - nr. 3 - september-oktober 2003
ISSN 0777 - 8821

Bestuur 2003

Voorzitter

Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

tel.09-264 5055

fax 09-2645334

Paul.Goetghebeur@UGent.be

Secretaris

Ferdinand Cobbaut

Willy Maststraat 51

9032 Wondelgem

tel. 0497-848882

PUM&fax 09-2564770

Ferdinand.Cobbaut@advalvas.be

Penningmeester

Léonard Cobbaut

Willy Maststraat 51

9032 Wondelgem

Leden ex officio

Prof.Dr. Paul Goetghebeur

Directeur, Plantentuin

Ing. Chantal Dugardin,

Hortulana, Plantentuin

Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

tel. 09-264 5073

Figuur op de omslag.

De plantentuin van de universiteit wordt
gesteund door onze vereniging.

Ontwerp : L. Cobbaut

Leden

Harald Evrard, 9050 Gentbrugge

Cyrilla Gillis, 9940 Evergem

Henk Leyseele, 9000 Gent

Hilde Mortier, 9051 Sint - Denijs - Westrem

Karel Reusens, 9051 Sint - Denijs - Westrem

Marie - Thérèse Van den Hove, 9820 Merelbeke

Hilde Van Crombrugge, 9820 Merelbeke

Em.. Prof. P. Van der Veken, 9052 Zwijnaarde

Website

http://users.belgacom.net/vrienden_plantentuin_gent (Vrienden)

<http://www.plantentuin-gent.be> (Plantentuin)

Decembern timer: teksten ten laatste op 1 december bij de redacteur

DE VRIENDEN VAN DE PLANTENTUIN GENT

Driemaandelijks tijdschrift
22° jaargang - nr.3
September-oktober 2003
ISSN 0777 - 8821

Inhoud

Redactioneel	p. 104
Kansenboom	p. 105
Merkwaardige tentoonstelling	p. 112
Recepten	p. 114
Pleidooi	p. 117
Lezersforum	p. 119
Gentse Feesten	p. 120
Systematiek Tweezaadlobbigen, Eenzaadlobbigen	p. 123
Botanisch twistgesprek	p. 137
Start van een Vlaamse Rotsplantenvereniging?	p. 138
Aizoaceae-Aptenia cordifolia-Gentse Feesten	p. 139
Ikebana	p. 143
Plantentuin	p.144
Agenda	p. 145
Lidgeld 2003	p. 145
Pre-kerst-special	p. 146
Colofon	p. 147

Redactioneel

Te laat !

Bij het schrijven van deze "laatste woorden" (die voor u, beste lezer, wellicht de "eerste woorden" zijn ?) kom ik tot het besef dat dit nummer op-nieuw een beetje te laat bij de leden zal terechtkomen.

De zéér talrijke taken hier bij de Plantentuin, en vooral de weg te werken achterstand is mede hiervoor verantwoordelijk. In een levende collectie is het nodig om de nog-net-levende planten absolute voorrang te geven : die kunnen niet meer wachten ...

De toestand verbetert weliswaar met de dag, maar nog altijd zijn er een aantal collecties die nood hebben aan een inventarisatie, selectie, bijwerken, determinatie, etiketten aanmaak, enz. enz.

Dus : werk met hopen, en serieuze vrijwilligers zijn nog altijd bijzonder welkom.

Goudlork

Achteraan, heel ver in het arboretum, aan de rand van het Amerikaanse gedeelte staat momenteel een naaldboompje prachtig goudkleurig te worden. Deze Goudlork hebben we als een geschenk gekregen van een welbekende dendrologe, Jelena De Belder-Kovacic. Deze grote dame is recent overleden (31 augustus), op reis in Kroatië.

Zij was een van de bezielers van het Arboretum Kalmthout, de derde generatie na Van Geert en Kort. In Essen had ze rond haar privé-woning een groot domein, Hemelrijk, met een zeer bijzonder collectie bomen en struiken.

De Vrienden hebben haar trouwens bezocht in haar "Hemelrijk", enige jaren geleden (1995), en tijdens die prachtige dag kregen we lekkere vruchten aangeboden van een olijfwilg (*Elaeagnus umbellata*). Hoeveel van de deelnemers hebben nu zo'n boompje thuis ?

Haar Goudlork zal mettertijd, na de verwijdering van de parkbomen, een mooie en prominente plaats krijgen in onze Plantentuin. Jelena leeft hier verder.

Tot slot

Gelezen, op een scheurkalender :

A l'origine l'Homme était dans un jardin.

A la recherche du Paradis perdu il devint jardinier.

Et pour rendre plus plaisant sa nouvelle existence, il devint poète.

Paul Goetghebeur

Kansenboom

Het is zomer, en dit is de periode bij uitstek waarin we rondkijken en ons laten inspireren door de planten die we elders ontdekken. Thuis of op reis, in de natuur of in parken en tuinen. Overal zijn er leuke ideeën te vinden. Meestal laten we ons leiden door uiterlijke kenmerken (kleur, vorm, geur, ...), maar ook de naam kan aantrekkelijk zijn, zelfs veelbelovend. Het gebeurt zelden dat we ons omringen met planten omwille van hun naam. Stel je voor, iemand die een tuin zou aanleggen louter op basis van plantennamen, en zich enkel zou tevreden stellen met namen die mooi klinken. Klinkt gek, maar toch is dit iets wat onze belangstelling verdient, want veel namen hebben ons iets te vertellen. Niet alleen over de plant zelf, maar soms ook over de mensen die betrokken waren bij het vinden van de plant en het geven van de naam. Dit geldt zowel voor de "Latijnse" (= wetenschappelijke) naam, als voor de naam in de eigen taal. Neem nu de Kansenboom. Een bijzondere naam die toch heel wat vragen oproept.

Kansenboom is een letterlijke vertaling van de wetenschappelijke naam *Clerodendrum* : *kleros* (= lot, kans) en *dendron* (= boom). In het *Verklarend woordenboek van wetenschappelijke plantennamen* geeft C.A. Backer volgende uitleg :

" De naam zinspeelt op de zeer verschillende eigenschappen (giftig, geneeskrachtig), welke verschillende soorten (fortunatum, infortunatum, calamitosum) van het geslacht geacht werden te bezitten, en het gevaar dat men liep, als men deze plant zonder de noodige kennis van zaken als geneesmiddel aanwendde."

Aanvullende gegevens zijn onder andere te vinden in *The Names of Plants* van David Gledhill :

" *Clerodendron* (-um): Fortune-tree (early names for Ceylonese species *arbor fortunata* and *arbor infortunata*)."

Rumphius was één van de eersten die deze soorten uit Ceylon vermeldde in zijn *Herbarium amboinense*. Dit werk werd door de zorg van Johannes Burman (1707-1779) uitgegeven. Zelf gebruikte Burman de naam *Clerodendron* in zijn *Thesaurus Zeylanicus* (1737).

Met de publicatie van de *Species Plantarum* (1753) van Linnaeus werd definitief de naam *Clerodendrum* vastgelegd voor dit geslacht. Toch kan men tot op de dag van vandaag nog steeds beide schrijfwijzen bij diverse auteurs aantreffen. Intussen zijn er niet minder dan 400 soorten ondergebracht bij dit geslacht. Allen hebben ze nog steeds de naam *Clerodendrum* of Kansenboom, maar de oorsprong van deze naam heeft dus enkel te maken met sommige van deze vroeg ontdekte en beschreven soorten.

Het zijn hoofdzakelijk tropische planten uit Azië en Afrika, waarvan een deel ooit (vanaf de 18de eeuw) hun weg vonden tot in de verwarmde kassen van verzamelaars en botanische tuinen in Europa.

Slechts één soort geraakte tot in onze tuinen als winterharde plant. Dit is de *Clerodendrum trichotomum* Thunberg uit Japan. De plant werd reeds vermeld door E. Kaempfer in zijn *Amoenitates Exoticae* met de Japanse naam, en werd blijkbaar een eerste maal door Carl Peter Thunberg gepubliceerd in de *Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis* (Uppsala, 1780), vervolgens beschreven in zijn *Flora Japonica* (Lipsiae, 1784). Zoals in een vorig artikel (april/mei 2003) reeds werd verteld, was C.P. Thunberg werkzaam als arts van de V.O.C. in Japan in 1775-1776. Ondanks zijn beperkte bewegingsvrijheid, slaagde hij er toch in een grote hoeveelheid planten te verzamelen, vooral onder de vorm van herbarium-materiaal. Blijkbaar vond hij *Clerodendron trichotomum* in de buurt van Nagasaki, de havenstad waar het kunstmatig eilandje Decima of Dejima met de VOC-handelspost zich bevond. De lokale gouverneur gaf hem toestemming om in de buurt planten te verzamelen. Maar elke excursie werd vergezeld door een horde "officials" die op kosten van Thunberg gelaafd en gevoed moesten worden ...

Meestal wordt, zowel voor Engeland als voor ons land de invoerdatum 1800 opgegeven. Zo vinden we in de *Messenger des Sciences et des Arts* (Gent, 1824) een lijst met als titel : "Description déposée à la Société royale d'Agriculture et de Botanique à Gand, des Plantes, Arbres et Arbustes introduits en Belgique, et répandus dans le commerce depuis 1800 à 1824" waarin voor 1800 tussen de vele andere introducties ook *Clerodendron trichotomum* vermeld wordt.

Via welke weg deze plant ons land bereikte is niet met zekerheid te bepalen. Het is een periode van Franse overheersing en door de vijandelijkheden tussen Frankrijk en Engeland zijn er geen vlotte contacten mogelijk. Ook tussen Frankrijk en Nederland zijn er spanningen, tot in de kolonies toe. Maar de lange lijst van planten die blijkbaar uit alle windstreken aangevoerd werden vertelt ons dat er rond 1800 ondanks alles toch nog mogelijkheden bestonden,

en ook belangstelling om nieuwe planten uit verre streken te introduceren.

Of de plant deze eerste introductie overleefde kan betwijfeld worden. Waarschijnlijk werd ze behandeld als kasplant en blootgesteld aan te hoge temperaturen. In elk geval lijkt het spoor na 1800 te verdwijnen, want deze soort wordt niet vermeld in de catalogi die ik kon raadplegen, zelfs niet bij de toen soms gebruikte synoniemen, zoals *Volkameria* of *Siphonanthus*. Ook in de *Hortus Gandavensis* van J.H. Mussche (Gent, 1817) ontbreekt deze naam. Hij vermeldt wel andere soorten, zoals *C. fragrans* en *C. tomentosum*. In Engeland onderging de plant vermoedelijk hetzelfde lot, want de alom geciteerde *Hortus Kewensis or a catalogue of plants cultivated in the Royal Botanic Garden at Kew*, by the late William Aiton (2nd ed., London, 1812) maakt geen melding van deze soort, wel van een reeks andere soorten. Het duurt trouwens tot 1881 voor er in *Curtis's Botanical Magazine* een afbeelding met begeleidende commentaar van J.D. Hooker verschijnt (Pl. 6561). Hieruit blijkt dat het probleem van opkweek intussen opgelost werd :

" A native of Japan, of which I have seen specimens also from the Loo-choo Island, Formosa, and China, at Amoy and Changhai, though whether it is a native of the latter countries may be doubted. That it is indigenous in Japan can, I think, hardly admit of a question, for it seems to be found from Hakodadi to Yokohama, and it was described by Kaempfer and Thunberg, the latter of whom states that the wood of the branches is inhabited by a larva which is used as a vermifuge for children.

Clerodendron trichotomum was introduced into this country some years ago, and has proved hitherto quite hardy, flowering copiously in September, when it has a very handsome appearance, but whether it has stood the unusual severity of this present winter remains to be seen; its foliage is early cut by autumnal frosts, and it has not fruited at Kew ..."

Hoewel Hooker geen datum vermeldt, suggereert zijn commentaar dat de plant in Engeland na 1800 wellicht meermaals heringevoerd werd.

Ook bij ons werd deze soort opnieuw ingevoerd door Philipp Franz von Siebold die als arts in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie in Japan verbleef (1823-1830 en 1859-1862).

In zijn *Kruidkundige Naamlijst van oud en nieuw ingevoerde Japansche en Chineesche planten...* (Leyden, 1845-1846), wordt aangegeven dat

deze soort in 1843 ingevoerd werd.

In zijn *Prix-Courant pour 1845 de végétaux nouvellement importés du Japon et de Indes Orientales...* wordt eveneens een *Clerodendron trichotomum* aangeboden. Met als bijkomend verkoopsargument een vergelijking met de toen beter bekende *Cl. fragrans*: "Les fleurs de cet arbre, remarquable par la division de ses branches, ressemblent beaucoup au *Cler. fragrans* "

De opmerking van Von Siebold over de takken verwijst naar een opvallend kenmerk van deze plant, tevens terug te vinden in de soortnaam "trichotomum" (in drieën gedeeld). Opvallender nog zijn de bloemtuilen zelf, door het contrast tussen de witte kroonbladen en de roosrode kelkbladen, die duidelijk tegen de grote donker-groene bladeren afsteken. Dit geeft deze kleine boom in volle bloei een prachtig exotisch uitzicht. En het feit dat de bloei "later" valt (augustus vooral) maakt het een zeer geschikte plant voor de zomertuin. Na de bloei worden we dan nog eens extra verrast door de blauwe bessen omringd door de intussen knalrood geworden kelk. Een bonus is dat er wortelopslag gevormd wordt, want deze jonge wortelscheuten laten zich gemakkelijk scheiden en overplanten. Een pasklaar kado voor elke bezoeker die de bloei bewondert ...

Het is trouwens een gemakkelijke plant met weinig eisen. Vroeger werd soms beweerd dat deze plant vatbaar was voor vorstschade. Tegenwoordig is daar met onze zachte winters weinig risico voor. Zelf heb ik zo'n vijftien jaar geleden enkele exemplaren geplant die nog steeds uitbundig groeien en bloeien. Nooit iets gemerkt van vorstschade. Wel valt het op dat deze soort in de lente later blad vormt dan de meeste andere struiken en bomen. Dit kan de indruk wekken dat er wat mankeert, want op dat ogenblik ziet de plant er nogal "doods" uit. Geen nood echter, even geduld en met enige vertraging schiet ook de *Clerodendrum* weer uit met stevige nieuwe knoppen.

Wat betreft winterhardheid zou de variëteit *Cl. trichotomum* var. *fargesii* meer te bieden hebben. Het is een variëteit met enkele afwijkende kenmerken uit het Chinese hoogland, genoemd naar Paul Guillaume Farges (1844-1912) die als missionaris werkzaam was in

China. Hij verzamelde er talrijke planten en zond zaden naar de Jardin des Plantes in Parijs en ook naar de firma Vilmorin. Zo stuurde hij zaden van deze *Clerodendrum* variëteit in 1898 naar Maurice de Vilmorin, die ze met succes opkweekte. Zowel *C. trichotomum* als *C. trichotomum* var. *fargesii* zijn volgens de *Plantenvinder voor de Lage Landen* bij meerdere kwekers te vinden. Wie belangstelling heeft zal dus geen moeite hebben om deze Kansenboom onder één van beide vormen te bekomen.

Bij ons wordt deze kleine boom (of struik) ten hoogste 3 m en spreidt zich uit met een mooie brede kruin. Snoeien hoeft niet echt, maar is wel selectief nuttig met het oog op wat men wil bereiken. Wie een overvloedig bloeiende tuin wenst kan natuurlijk ook hier met diverse combinaties experimenteren. Ooit heb ik zelf een *Clematis flammula* geplant aan de voet van een *C. trichotomum*. Na al die jaren voelen beide planten zich blijkbaar nog steeds goed in elkaars gezelschap. De *Clematis* heeft met haar soepele takken de kruin van de *Clerodendrum* gevuld en toont in de zomer een wolk van kleine stervormige witte bloemen. Wellicht kan met een andere *Clematis*-variëteit door een meer contrasterende kleur nog een beter effect bereikt worden.

Ook rozen kunnen door een *Clerodendrum* geleid worden. Maar dat is eerder een gok, want er is kans dat de wortelscheuten voor nogal wat voedselconcurrentie zullen zorgen. Toch heb ik dit even uitgetoetst met de roos Mme Alfred Carrière (Schwartz, 1879). Dit is een oude klimvariëteit met lange takken en grote witroze gevulde bloemen. Het heeft enkele jaren geduurd voor deze roos begon te bloeien, maar uiteindelijk bleek het toch een geslaagde gok te zijn, want nu komen er in de vroege zomer overal geurende rozen uit de kruin van de *Clerodendrum*. Vermits het bloeitijdstip verschillend is, zorgt dit voor een interessante opeenvolging van vormen, kleuren én geuren ! Maar ook hier is het een kwestie van naar eigen smaak met de vele beschikbare rozenvariëteiten een goede combinatie te zoeken.

Niet dat een *Clerodendrum trichotomum* dit soort ingreep echt vraagt. Op zichzelf is het een opvallende, overvloedig bloeiende

nogal wat voedselconcurrentie zullen zorgen. Toch heb ik dit even uitgeprobeerd met de roos Mme Alfred Carrière (Schwartz, 1879).

Dit is een oude klimvariëteit met lange takken en grote witroze gevulde bloemen. Het heeft enkele jaren geduurd voor deze roos begon te bloeien, maar uiteindelijk bleek het toch een geslaagde gok te zijn, want nu komen er in de vroege zomer overal geurende rozen uit de kruin van de *Clerodendrum*. Vermits het bloeitijdstip verschillend is, zorgt dit voor een interessante opeenvolging van vormen, kleuren én geuren ! Maar ook hier is het een kwestie van naar eigen smaak met de vele beschikbare rozenvariëteiten een goede combinatie te zoeken.

Niet dat een *Clerodendrum trichotomum* dit soort ingreep echt vraagt. Op zichzelf is het een opvallende, overvloedig bloeiende plant die op verschillende plaatsen in de tuin kan gezet worden, als solitair of in groep met andere struiken en bomen. Een zeer geschikte plek is naast het terras, waar men tijdens warme zomeravonden en/of nachten de unieke kans krijgt om van de heerlijk geurende bloei te genieten !

Bibliografie

- Backer, C.A. (1936). Verklarend Woordenboek van ... Amsterdam.
Boom, B.K. (1980). Nederlandse dendrologie. Wageningen.
Coats, A.M. (1963). The quest for plants. London.
Cox, E.H.M. (1945). Plant hunting in China. London.
Desmond, R. (1977). Dictionary of British and Irish botanists. London.
Gledhill, D. (2003). The names of plants. Cambridge.
Gorer, R. (1978). The growth of gardens. London.
Krüssmann, G. (1965). Die Laubgehölze. Berlin.
Loudon, J.C. (1839). Hortus Britannicus. London.
Mabberley, D.J. (2000). The plant-book. Cambridge.
Phillips, R. & Rix, M. (1989). Bloeiende heesters. Utrecht.
Reyment, R. (2002). Carl Peter Thunberg (1743-1828). Uppsala.
Staffeu, F.A. (1971). Linnaeus and the Linnaeans. Utrecht.
Thunberg, C.P. (1784). Flora Iaponica. Lipsiae.
Von Siebold, P.F. (1845). Kruidkundige naamlijst... Leiden.
Von Siebold, P.F. (1845). Prix-courant pour 1845... Leiden.

Curtis's Botanical Magazine. (1881). London.
Messenger des sciences et des arts. (1824). Gent.
Plantenvinder voor de lage landen. (1995, e.v.). Zutphen.

Bernard Symoens,
Oude Burg 16, 8000 Brugge

MERKWAARDIGE TENTOONSTELLING

(of studies naar de natuur)

L. Havik

We waren zeer vereerd toen in de bus een uitnodiging voor de vernissage van de werken, hé wat zeggen we daar, correctie: “kunstwerken” van de volgende generatie Meesters, mochten ontvangen.

Wij daar naar toe.

De losse sfeer van de artiestenwereld had het palmarium al van in de voormiddag ingepalmd.

Nu we daar toch stonden te verwijlen doemde de voorgeschiedenis van dit evenement voor ons op. De invasie door deze kunstenaars in wording was niet zo plotseling tot stand gekomen.... In tegendeel.

Toen de dag al een flink stuk uit de nacht had gebeten zijn ze stilletjes, na sluitingsuur van de Plantentuin, als echte verkenners één na één komen kijken of alles veilig was en opeens waren ze er allemaal, een hele kladder.

Elk voor zich zocht een leuk hoekje op, en installeerde zich zo comfortabel mogelijk. Enkelen hadden een zitje meegesleurd, de meeste bleven, als doorwinterde landschapsschilders, rechtop achter hun intussen overeindgetrokken ezel staan.

Daarop kwam het doek, dat eerst horizontaal, dan weer vertikaal werd uitgeprobeerd om tenslotte vijf passen naar voor op te schuiven met ezel en al.

Het palet stevig en vakkundig in de linker hand, een uitgezochte borstel in de rechter en weg waren ze.

Met krachtige penseelstreken van links naar rechts en ook wel enkele horizontaal, werden pakken smeuge kleurstof oordeelkundig op het doek uitgesmeerd.

Wij die dachten over een rijke fantasie te beschikken, hebben ons daarin schromelijk vergist. Uit de losse pols ontstonden de meest onwaarschijnlijke taferelen “ d’après nature” dan nog wel. Ongebreideld maar niet toomloos.

We schrokken ons een aap toen onze diepzinnige beschouwingen abrupt werden afgeknakt en aandacht werd gevraagd om naar de openingstoespraak van de Heer Directeur van ST LUCAS ACADEMIE te luisteren. Zoals in die kringen gebruikelijk, werd een ietsje later een

fles ontkurkt en een heerlijke vloeistof aan de genodigden aangeboden, gevolgd door een even traditionele rondgang ter bewondering en appreciatie van de nauwkeurig uitgezochte doeken. Ter vergelijking het “Salons des refusés” bijna een lachertje.

We hebben van de geleide rondgang geprofiteerd om ons grondig te informeren betreffende de verschillende toegepaste technieken.

Achteraf bleek de eenvoudigste oplossing zich te laten inschrijven en de cursussen daaromtrent te volgen met succes uiteraard.

Hier alvast een voorsmaakje:

- lithografie is steendrukkunst
- xylografie is houtdrukkunst
- enz. en zo verder.

Tenslotte een dikke proficiat aan de respectievelijke Directeurs van de Universitaire Plantentuin en St Lucas Academie, zonder wiens inzet en samenwerking deze originele tentoonstelling, een kleinood, niet tot stand was gekomen.

Wat een samengang al niet vermag!

Wie de oogst genieten mag
Vergeet meestal de zaaier,
Geeft hij een woord ten best,
Dan is het voor de maaier.

Achiel Van Acker

Recepten

Tijdens deze zomer werden door de Vrienden van de Plantentuin twee proeverijen gegeven met 'exotische' producten. Op vraag van een aantal deelnemers, en exclusief voor de leden, verklapt Hilde enkele van haar recepten.

Okker-Bataat Koekjes

Ingrediënten :

250 g zelfrijzende bloem

250 g puree van zoete aardappel (2 à 3 aardappelen)

150 g boter

50 ml room

50 g gemalen noten (okkernoten of hazelnoten)

½ theelepel zout

Versiering:

Naar keuze: blauw maanzaad, pompoenpitten (gepeld), amandelschilfers, sesamzaad

1 ei

Bereiding:

De boter zachtroeren samen met de afgekoelde puree van de zoete aardappel. De room toevoegen. De gemalen noten mengen met de bloem en het zout en bij de puree gieten. Alles mengen en kneden (eventueel met kneedmachine).

Het deeg in 3 porties verdelen, hiervan rolletjes maken, ze verpakken in aluminiumfolie en 12 uur in de koelkast bewaren.

De oven voorverwarmen (warme lucht: 170°, gewoon 200°).

Vetvrij papier op een ovenplaat leggen.

Van de rolletjes met een scherp mes rondjes van ½ cm snijden.

De rondjes op het vetvrij papier leggen, bestrijken met losgeklopt ei, en eventueel versieren.

15 à 20 minuten laten bakken tot ze bruin worden.

Deze koekjes kunnen enkele dagen bewaren, maar hebben de neiging vocht op te slurpen.

Gemberthee

Ingrediënten :

3 cm gember, in stukjes gesneden
5 zaaddozen van kardemon
sap van ½ citroen
1 l kokend water
1 el honing, of suiker, (of andere zoetstof)

Bereiding:

De ingrediënten overgieten met kokend water en 5 minuten laten trekken.

Naar smaak al dan niet honing, suiker of zoetstof toevoegen.

Men kan deze thee warm drinken of gekoeld.

Panaka : oud indische niet alcoholische likeur

Ingrediënten.

5 cm verse gember, geschild en grof gehakt
6 el donkerbruine basterdsuiker
10 zaaddozen van kardemon, licht gekneusd

Bereiding:

Breng de gember, de kardemon en de suiker met 1 liter water zachtjes aan de kook.

Laat op zacht vuur, en zonder deksel 15 à 20 inkoken tot 7,5 deciliter. Zeef. Serveer heet, of gekoeld, in kleine hoeveelheden.

De gekoelde drank kan ook aangelengd met bruisend water en is verfrissend op warme dagen

Ananas met citroenfrisse tijm

Ingrediënten:

1 verse ananas, 1 tak tijm, 1/2 liter water, 225 g suiker, sap van 3 citroenen
geraspte schil van 1 citroen (bio of onbehandeld), zwarte peper van de molen,
2 eiwitten
(sorbetière)

Bereiding:

We maken een suikersiroop met ½ liter water, de suiker en de tijm. Laten afkoe-
len en zeven.

Bij de siroop geraspte citroenschil en citroensap toevoegen.

Het eiwit stijf kloppen en voorzichtig onder de siroop mengen.

Dit mengsel in de sorbetière (of roomijsmachine) klaar maken.

Op een bord leggen we een zeer dun sneetje ananas, en daarop een weinig peper
uit de molen.

1 à 2 bolletjes sorbet op de ananas plaatsen en opdienen.

Tip: de citroensorbet, met of zonder tijm, is ook heerlijk zonder de ananas.

Salomon's vijgen

Ingrediënten:

600 ml rode wijn, 4 el honing, 500 g gedroogde vijgen, 300 ml slagroom,
kaneel.

Bereiding:

Breng in een pan de rode wijn met de honing aan de kook. Voeg de vijgen toe en
laat op zacht vuur gedurende 1 uur sudderen. Laat het geheel afkoelen. Leg per
persoon enkele vijgen in een diep kommetje of diep bord, giet er wat rode wijn
over, versier met slagroom en een snuifje kaneel.

Variante met verse vijgen:

Ingrediënten: 1 kg verse vijgen, 1 fles rode wijn, vloeibare honing,

De vijgen halveren, en een laag in een diepe schotel schikken. De vijgen met
vloeibare honing bestrijken. Een nieuwe laag leggen en opnieuw bestrijken. Zo
nodig nog eens herhalen.

Met wijn overgieten totdat alle vijgen onder de wijn zijn. Afdekken en minstens 2
uur in een koelkast plaatsen.

Pleidooi

De enquête, die vorige keer in ons lijfblad -een lieve lezer noemde het ons Boekskén, en dat is zeer juist - verscheen, riep ons allen op om onze mening te geven over wat we daar elke keer toch maar weer neerpoten samen. Wel : het is mijn overtuiging dat we met z'n allen het lezersforum niet alleen in stand moeten houden maar ook moeten voeden.

Waarom ? Wel, we zijn allemaal op één of andere manier begaan met planten. De ene is een bevlogen tuinier, de andere een overtuigde archiefsnuffelaar, en een derde gaat nooit slapen zonder enkele regels gelezen te hebben in de nieuwste botanische publicaties. Wat ik nu zou willen, en inderdaad, I have a dream, is dat meer mensen dat met elkaar zouden delen. Stap over die schrijfdrempel heen, die is heus niet zo hoog, en vertel aan anderen wat u ontdekt hebt.

Voorbeelden ? Neem stekken. Er zijn enkele zeer eenvoudige trucjes die het succes van zomerstekken kunnen verveelvoudigen. Het eerste is wilgenwater. Men neme enkele wilgentwijgen, hakke die fijn en weke die in water (tja, aanvoegende wijs is een raar beestje). Dan laat men de stekken (eerst de snijwonde laten drogen) daar een uurtje in liggen voor men ze in de zandhoudende stekgrond steekt. Water geven met dit aftreksel van wilgentenen, en alle stekhormonen worden overbodig. Het tweede trucje is de zwarte plastic bloempot. Niet om in te planten maar om over de stekken (aannemend dat in volle grond gestekt werd) te zetten. Hij zorgt voor een goede beschaduwing en twee uur per dag lichten (nooit in de volle zon) is voldoende. Het lijkt me leuk dat meer mensen van deze eenvoudige wetenschap kunnen genieten, dus vertel ik het even.

Nog niet overtuigd ? Hoeveel mensen hebben planten te veel ? Het is nog maar juli als ik dit schrijf en ik kan al rondlopen met een notitieboekje om te noteren wat weg moet. Natuurlijk is daar veel *Alchemilla mollis* bij, en *Nepeta* van soorten, en dat wil natuurlijk niemand, maar er zijn ook veel minder bekende planten die overbodig geworden zijn in onze tuinen en die beter naar een tuin gaan waar ze gelukkig zijn dan naar de composthoop. Veel van mijn oude rozen zijn -ni vu ni connu- weer ondergronds gegaan om vier meter verder "op hun eigen" te beginnen. Al die uitlopers moeten genadeloos aan de spade overgeleverd worden, maar zeg nu zelf : zou het niet leuker zijn als ze een zorgzame thuis kregen ?

Kan er een beter voorbeeld zijn om deze argumentering kracht bij te zetten dan de onvolprezen zadenlijst van onze "Vrienden" ? Elk jaar dragen tuinenthousiastelingen hun kweekfels bij om van deze zadenlijst een succes te maken. Nooit genoemde mensen offeren dagen op om onmogelijk kleine zaadjes in minuscule bruine zakjes te priegelen. Mét etiket. Zeg nu zelf : daar mogen toch ook zaden (of helpende handen) van u bij zijn ?

Het "Boeksken" is voor ons allemaal, maar ook van ons allemaal. Dus realiseer mijn droom, klim in die pen, stel die vraag, pot op die plant, en laat ons allemaal genieten van het eindresultaat, dat werkelijk en ongetwijfeld onovertroffen zal zijn.

Ingrid Verdegem
Duffelstraat 12
9890 Gavere

LEZERSFORUM

- Ik heb een mooie *Akebia quinata*, die elk jaar rijkelijk bloeit met trosjes roserode bloemen, maar geen vruchten droeg. Ik gaf hem het gezelschap van een *Akebia quinata* 'Alba', met crème-witte bloemen. Nu had mijn oude klimmer enkele komkommervormige vruchten, die eetbaar zijn.
- Mijn stekken zet ik in volle grond in de schaduw, en bescherm ze met plastic waterflessen, waarvan ik de bodem heb weggesneden. Zo staan ze gedurende enkele weken in een mini-serre
- Elk jaar heb ik een tiental jonge planten van de '*Rubus phoenicolasius*' of "Japanse wijnbes". Ik geef ze graag weg, maar weet niet aan wie! Wie belt er naar Hilde of Karel op 09 222 73 72 (in Sint-Denijs-Westrem)?
- Slakkenkorrels – ja, ik doe het toch– leg ik in een stukje buis, diameter 8 à 10 cm en ongeveer 20 cm lang. Zo vergaan ze niet van de regen, en de slakken vinden ze toch.
- Ik heb jonge planten van *Lonicera fragrantissima*. Bloeit wit december-maart. Ann Vandorpe, Elsakkerweg 28 te Sint-Martens-Latem. Tel: 09 282 52 54.
- Een oude nylonkous is zeer geschikt om een spade of ander tuinmateriaal schoon te maken.
- Aardbeien voelen zich goed met konkommerkruid. Hierdoor blijven de vogels weg. De oogst is groter en de aardbeien blijven gaaf (misschien door de zweefvliegen en de hommels!).
- Godelieve De Vijlder, Vinktse Binnenweg 2, 8700 Kanegem, heeft 4 vierjarige Meidoornstruiken en *Viburnum Opulus*.

Adressen van de inzenders gekend bij de redactie.

Gent, 28 juli 2003.

GENTSE FEESTEN

L. Havik

Telkens weer zijn ook wij dit jaar halsoverkop de beruchte "Gentse Feesten" ingedoken.

Dit gebeurde echter niet in vrije val. Voorafgaand hadden wij - dat zijn de noeste tuiniers, stoere binken, - buiten één "binkinnetje" warempel - de voetpaden netjes aangeharkt en speciaal de rotstuint, de systematiek van de tweezaadlobbigen en zeker niet te vergeten de grondig vernieuwde waterpartij met zijn vijvertje en het fluisterend watervalletje, 't Is hier alles in 't klein - tje of pje - ook het in de schaduw opgestelde bankje, juist gepast voor twee..., dat allemaal duchtig onderhanden genomen.

Als bijdragen tot de "leute" hadden we, ernstig als we zijn, negen namiddagwandelingen en twee nocturnes geprogrammeerd. Alles gratis en voor niks, inbegrepen de deskundige begeleiding van ons ervaren gidsencorps.

Elke namiddag, negen dagen en twee avonden lang stonden zij dan ook paraat, om de massa's belangstellenden op te vangen en uitgebreid in de geheimen van de plantenwereld wegwijs te maken.

Vroeg op post hadden Jan en Piet zich, zoals de gendarmen dat vroeger deden, in "hinderlaag" opgesteld. Zij hadden opdracht gekregen na te gaan wat voor kornuiten we tijdens die bijzondere dagen over de grasmat kregen.

Reeds de eerste dag merkten ze op dat het hier een waaier van uiteenlopende types was die een bezoek aan de Plantentuin als een "must" ervoeren.

Neem nu die jongelui met uitgerafelde Denimbroek, of wat er nog van overschiet; of die knaap met zijn in tres gevlochten paardenstaart, waarover we het eerst niet eens konden worden of het een Knechtjongen of een Vlaams Maartje was. We hebben het niet aangedurfd haar (hem) te vragen of ze (ie) Tinneke heette.

Wat zouden die zonderlingen hier bij ons komen zoeken? Juist... rust en bezinning ! ... Kom nou. Ja, ja wat moet het toch heerlijk zijn hier op het gemillimeterde malse gazon van de Plantentuin, languit te liggen, turend naar de azuurblauwe lucht... en maar dromen... dromen... Rare snuiters.

Om op Tinneke terug te komen, laat toe we hebben onze observaties betreffende het delicate hoofdstuk "Meisjes" nog niet neergepend. Oeie-je-joei... daar kunnen we moeilijk iets over kwijt. Ze hebben, rekening houdend met de heersende buitengewone hitte, dan ook "Nixon" - schier. (In Blankenberge in ieder geval wel). Sommige betweters, op de redactie, spreken van "Moordgrieten" en

beweren zelfs bij hoog en bij laag met kennis van zaken te redeneren. Er is in dit verband nog altijd twijfel of we bovenstaand al dan niet gaan publiceren. Jongens, jongens wat een drukte. Piet merkt op : "triple-sec " zoals steeds, dat het om een Hollandse uitdrukking gaat die bij ons niet in zwang is. Einde incident.

Kort nadien, in totaal contrast met 't voorgaande, stapte een Heer met opvallende knevel de drempel over van de toegangspoort tot de Tuin. "Een Sergeant-Majoor", liet Jan zich ontvallen en inderdaad daar kwam met soepele passen, waarin de cadans nog te ontwaren was, 1ste Adjudant André, op ons toe gemarscheerd. Een joviale man. We hebben niet nagelaten hem met militaire groet te verwelkomen en in-eenzelfde-ademtocht-door een babbeltje aan te knopen over "den Troep" van weleer. Ha... ha... dat waren me nog eens tijden... verdorie...

Inmiddels zagen we een gids stoïcijns, dat konden we afleiden aan zijn lichaamstaal, breedvoerig en hoffelijk uitleg verstrekken aan een charmante dame in lichte "zomertailleur". Toen hij midden in zijn exposé, net zoals een drenkeling, beide armen in de lucht sloeg, begrepen we onmiddellijk dat hij zwaar in de rats zat. Zonder dralen zijn we hem ter hulp geschoten en hem op het droge gebracht... Later vertelde hij uitvoerig wat hem overkomen was: niet alleen de charme van de modieus geklede bezoeker, dan wel het penetrante en opdringerige gebruikte parfum hadden hun effect niet gemist en bewerkstelligde (wat een woord) een volledige black-out... Het kan gebeuren !

De DERDE DAG kuierden we, een beetje afwezig, doorheen het arboretum. Natuurlijk hebben we geen dagenlang in hinderlaag gelegen, dat dacht u toch niet, toen het ons opviel hoeveel koppeltjes we aantekenden. Eigenaardig was wel dat, " of ze nu gearmd liepen, achter mekaar, hand in hand, samen naar iets stonden te kijken of dicht bij mekaar op de bank zaten, - ze steeds met twee waren.

Noem het een stel, een koppel, een paar, al dan niet met een verkleinwoordje maar steeds zijn ze met twee.

Wat zouden die stelletjes enz. van mekaar moeten hebben ?

Eén koppeltje - het leken wel tortelduifjes - viel echt op. Zij was niet te beschrijven (dat laten we aan uw eigen fantasie over). Hij, aan de schittering van d'ogen te zien, verborg een gelukzalige glimlach achter de gevulde baard. Ze zaten... neen we gaan het "lekker" niet verklikken... het geluk is te broos om aan het klokzeel van Klokke Roeland te hangen.

Wilt u iets dergelijks beleven, van welke leeftijd dan ook, aarzel niet en... duik de Plantentuin even binnen.

Met spanning en ingehouden adem hebben we uitgekeken naar de gidsbeurt

met als thema "EXOTISCHE PROEVERIJ". Het werd meer dan een doorde-weeks succes. Na de eigenlijke wandeling werd verzamelen geblazen in de voor de gelegenheid veel te kleine voorhal van de Victoriaserre welke stormenderhand tot in de kleinste hoekjes werd bezet. De hapjes waren dan ook buiten het gewone, echte delicatessen ! Oordeel u zelf maar. Men had de keuze tussen :

1. Komkommerhapjes met kruidige bloemen
2. Roomijs met rozensiroop
3. Bessenbavarois versierd met viooltjes en fuchsia
4. Salomon's vijgen
5. Bataaf koekjes (dit maal niet van eigen deeg)
6. Gepeperde ananas met tijm – en citroenfris.

Dat allemaal werd naar binnengespoeld met :

- a. Verfrissende gemberthee
- b. Marokkaanse muntthee
- c. Thee van rozenbottels en rozenblaadjes.

Wat het ook allemaal moge wezen, ze hebben er met wellust van gesmuld als waren het van honger verscheurde leeuwen.

En plots was het dinsdagochtend dat is voor alle duidelijkheid de morgen na de dag van de "lege portemonnées". We wisten niet wat ons overkwam. Het ontwakken was, zoals men dat in de klassieke literatuur noemt, pijnlijk. Met honderden hebben ze de weg naar de Plantentuin gevonden en genoten van rustgevende stilte, dikwijls ook verbouwereerd luisterend naar de onuitputtelijke commentaren van de uitgeputte gidsen. (Kranig corps) Nochtans wie we niet mogen vergeten zijn onze moedige "barmeisjes", zo weggelopen uit het impressionistisch doek van Edouard Manet. In de hitte van de verzengende zonnestralen hebben zij het bestaan ons en de talloze bezoekers te laven en te soigner, zoals alleen NIGHTINGALE dat kon, aldus velen van een gewisse uitdrogingsdood reddend.

Aan allen die onder welke vorm dan ook, hebben bijgedragen tot welslagen van onze tuinfeesten zijn wij oprechte erkentelijkheid verschuldigd. Men zegge het voort desnoods met bazuïngeschal.

Ten slotte nog dit :

"Elk bereikt doel is het begin van een nieuwe weg."

En daar gaan we weer, nieuwe avonturen tegemoet...

Tot in de Tuin !

Systematiek Tweezaadlobbigen (Dicotylen) & Systematiek Eenzaadlobbigen (Monocotylen)

Met deze buitencollecties wordt geprobeerd om aan de bezoekers een beeld te geven van de ongekeerde verscheidenheid bij de grote groep van de Bloemplanten, waarvan het aantal wordt geschat op 300 000 tot 400 000 soorten.

In deze afdeling van de Plantentuin zijn momenteel een kleine 200 families met samen een 1400 soorten aanwezig. Hun aantal en de samenstelling wisselt van jaar tot jaar : een duidelijk kenmerk van een levende collectie.

Bij de samenstelling van de soorten wordt gestreefd naar een invulling met minder bekende planten, met een mogelijke sierwaarde, of met eetbare vruchten (of andere delen), of met een botanisch belang, en bij voorkeur een combinatie van al deze eigenschappen. De meerwaarde die zo kan worden gerealiseerd, maakt dat een bezoek aan deze collectie steeds zorgt voor "nieuwe" waarnemingen, ook na reeds talrijke verkenningen !

De meeste soorten die u hier ziet zijn goed winterhard. Bij enkele "tropische" families waarvan geen enkele soort hier buiten kan overwinteren, worden één of meerdere soorten in een overwinteringsserra bijgehouden, en in de lente opnieuw buitengezet.

De opbouw van deze uitgebreide collecties is een geconcretiseerde weerspiegeling van een systematische indeling naar de vermeende natuurlijke verwantschappen, zoals gepubliceerd in twee eertijds toonaangevende werken : Heywood (1978), *Flowering Plants of the World*, en Cronquist (1981), *An integrated system of classification of Flowering Plants*.

In beide werken worden de Bloemplanten ingedeeld in een beperkt aantal onderklassen, die dan zelf zijn opgebouwd uit een groter aantal ordes, en deze bevatten tenslotte elk één of meer families.

In de Plantentuin zijn deze begrenzingen weergegeven door het gebruik van twee types wandelpaden : de grenzen van de onderklassen zijn aangelegd met grote, min of meer vierkante klinkers (die rusten op een gebetonneerde onderlaag), terwijl de grenzen van families en ordes in kleine, rechthoekige klinkers zijn uitgevoerd.

Deze opbouw heeft een niet te onderschatten didactische waarde: uit de ligging van de plantensoorten in deze collecties wordt een en ander duidelijk omtrent hun mogelijke verwantschapsrelaties.

De keerzijde van de medaille ligt in de veranderende inzichten inzake de natuurlijke verwantschappen, waarvoor we hier als treffendste voorbeeld kunnen aan-

halen de twee versies van de nieuwe classificatie die door de Angiosperm Phylogeny Group zijn gepubliceerd, in 1998 (Annals of the Missouri Botanical Garden) en zeer onlangs in 2003 in Botanical Journal of the Linnean Society.

Dit APG systeem is gebaseerd op moleculair-genetische studies door talrijke onderzoekers, die het DNA, de genetische informatiebron zelf als vergelijkingsmateriaal hebben gebruikt. Hun resultaten wijken in een aantal gevallen sterk af van de inzichten die in de twee oudere systemen werden gebruikt.

Het aanpassen van de "liggende" indeling in deze systematische collecties aan deze vernieuwde en sterk veranderde classificatie zal in de komende jaren worden doorgevoerd.

Het mag duidelijk zijn dat deze - noodzakelijke - omvorming geen sinecure is. Maar het ogenblik is rijp: door de verwijdering van een dertigtal boomvormende soorten tijdens het voorbije voorjaar is heel wat ruimte geschapen voor een nieuwe invulling. Verder staan tal van "nieuwe" soorten te groeien in wachtbedden her en der. Tenslotte is door drie studenten Plantkunde een eerste studie opgesteld met een concreet voorstel voor de vernieuwde indeling en invulling van deze afdeling. En deze studie zal in de loop van het komende academiejaar verder worden uitgewerkt door een nieuwe student, die de implementatie van de nieuwe APGI II (2003) classificatie in deze twee systematische afdelingen als onderwerp van haar scriptie heeft gekozen.

Systematiek van de Tweezaadlobbigen (Dicotylen)

De planten van deze klasse worden gekenmerkt door het bezit van een embryo met twee zaadlobben, bij de meeste soorten goed herkenbaar in de zaden. Voor een bekend voorbeeld kunnen we verwijzen naar erwten en boontjes, waarvan deze twee zaadlobben (de cotylen) door ons worden gebruikt als een waardevolle voedselbron.

Daarnaast vertonen de meeste soorten bladeren met een hoofdnerf waarlangs talrijke zijnerfjes ontspringen, die samen lijken op het patroon van een vogelveer: geveerde nervatuur.

Tenslotte wordt ook klassiek vermeld dat bij deze planten meestal vijfen viertallige bloemen voorkomen, maar op deze regel zijn wel behoorlijk wat uitzonderingen waarneembaar: planten met drietallige bloemen zijn niet ongewoon bij de klassieke Dicotylen.

“Basale Bloemplanten?”

De nieuwe APG classificatie wijkt af van de klassieke tweedeling door dat een derde groep « Basale Bloemplanten » wordt afgezonderd, een reeks families die niet tot de Dicotylen en evenmin tot de Monocotylen behoren.

Deze nieuwe, derde groep wordt bevolkt door de huidige afstammelingen van een aantal zeer oude Bloemplanten, met evolutielijnen die in de tijd zijn ontstaan éérder dan de splitsing tussen Monocotylen en Eudicotylen (letterlijk : de échte Dicotylen), de naam die nu wordt gegeven aan de groep : "klassieke" Dicotylen min de Basale Bloemplanten.

Welke planten behoren tot deze Basale Bloemplanten ?

In totaal een kleine dertig (meestal kleine) families, met bekenden zoals de Waterleliefamilie (Nymphaeaceae), de Magnoliafamilie (Magnoliaceae), de Specerijstruikfamilie (Calycanthaceae), de Laurierfamilie (Lauraceae), de Pijpbloemfamilie (Aristolochiaceae), de Peperfamilie (Piperaceae). Wegens het groot wetenschappelijk-botanisch belang streven we ernaar om in de Plantentuin een zo groot mogelijk aantal soorten van deze Basale Bloemplanten bijeen te brengen.

Bij de geplande herinrichting ligt het in onze bedoeling om de Basale Bloemplanten te verwijderen uit de Systematiek Dicotylen, en aan te planten in een nieuw deel van de Systematiek. Hiermee willen we enerzijds het eigen karakter van deze groep beklemtonen, en anderzijds willen we zo vermijden dat deze planten, die klassiek in de Dicotylen waren opgenomen, blijvend als Dicotylen worden aanzien. Tegelijk wordt de afdeling "Systematiek Dicotylen" botanisch uitgezuiverd tot een afdeling "Systematiek Eudicotylen".

Binnen de zes onderklassen die nu in deze afdeling nog worden erkend, worden in de volgende tekst een aantal soorten besproken, gegroepeerd per familie, en dit alles in alfabetische volgorde (naar de wetenschappelijke naam).

1. *Magnolia*-onderklasse (*Magnoliidae*)

Deze onderklasse bestaat uit een aantal families die klassiek als "primitief" worden beschreven. Dit betekent dat in deze groep veel soorten een groot aantal kenmerken vertonen, waarvan we menen dat ze aanwezig waren bij de directe voorouders van de huidig levende Bloemplanten.

In dit verband is een van de meest vermelde eigenschappen het bezit van vrije vruchtbladen. Bij de Bloemplanten (= de Bedektzadigen) worden de zaden gevormd binnen in een vruchtblad. In deze onderklasse zijn de vaak talrijke vruchtbladen meestal niet met elkaar vergroeid, waardoor we bij rijpheid vaak talrijke, losse deelvruchtjes kunnen waarnemen. U kan dit goed waarnemen bij een uitgebloeide Boterbloem, of bij een rijpende *Magnolia*, of bij de Pawpaw (*Asimina triloba*).

In de nieuwe APG classificatie wordt deze onderklasse in twee niet-nauw-verwante groepen verdeeld, een deel (*Magnolia* en verwanten) gaat naar de Basale Bloemplanten, een ander deel (Boterbloemen en verwanten) gaat naar de Eudicotylen.

Annonafamilie (Annonaceae)

Pawpaw (*Asimina triloba*)

Hier ziet u de meest noordelijk groeiende soort van de in hoofdzaak tropische Annonafamilie. In de tropische kas vindt u meerdere van deze woudbewoners.

In de lente kan u de bloemen komen bewonderen, die zich langzaam ontwikkelen op het nog naakte hout. En dan ziet u duidelijk dat de bloem drietallig is: een "Monocotylen-kenmerk", met drie kelkbladen en twee kransen van drie roodbruine kroonbladen.

Gedurende de zomer rijpen de deelvruchten (ontstaan uit de niet-vergroeide vruchtbladen) tot ze in de herfst als dikke groene worstjes aan de takken hangen.

In oktober worden de bladeren opmerkelijk geel en vallen vrij snel en massaal af, en tegelijk rijpen de vruchten tot ze een gelige kleur krijgen: tijd voor het oogsten van een delicatessen !

Deze "nieuwe" vrucht, met de Indiaanse naam pawpaw (spreek uit pô pô)

presenteert een unieke combinatie van exotische geuren en smaken. In de USA zijn selecties op de markt, met een verhoogde opbrengst, maar de Gentse exemplaren lijken opmerkelijk fertiel en benaderen goed de beste Amerikaanse rassen.

Pijpbloemfamilie (Aristolochiaceae)

Pijpbloem (Aristolochia clematitis)

Dit exemplaar is misschien meer dan 400 jaar oud. Deze plant is namelijk afkomstig van de Baudeloohoeve, heropgebouwd c. 1660 op de terreinen van de oude Baudeloo-abdij te Klein-Sinaai (1197-1578), en daarbij is deze medicinale plant wellicht gerecupereerd. In 1977 is een stuk van het rizoom uitgegraven en dat stukje was de start van het exemplaar in onze tuin.

Mantsjoerijse pijpbloem (Aristolochia manshuriensis)

Een andere soort Pijpbloem, uit het Verre Oosten, ontwikkelt tot een sterke liaan, die in de lente naakt gaat bloeien, d.w.z. de gelige bloemen treden uit de houtige stengels te voorschijn, nog voor de nieuwe, jonge stengels en hun bladeren uitlopen.

Ook deze bloemen zijn drietallig, wat goed waarneembaar is aan de grote, gele, sterk gebogen kelk. De kroonbladen zijn in dit genus niet ontwikkeld.

Asarum caudatum

Deze Noord-Amerikaanse Mansoor-soort behoort tot dezelfde familie als de Pijpbloemen, maar verschilt ervan in meerdere opzichten, waarbij de straalsgewijs symmetrische bloem meteen opvalt.

In Noord-Amerika wordt soms de naam "wild ginger" gebruikt, en een gemberachtige geur is inderdaad aanwezig. Onze Europese soort heeft wellicht een fraaier blad, maar de bloem van deze Noord-Amerikaan is dan wat opvallender met haar drie staarten die zich tijdens de groei van de bloem vanuit het centrum openplooiën.

Op onze Lentebeurs worden vaak nog een hele reeks andere, Chinese en Japanse soorten van dit genus getoond: juweeltjes !

Berberisfamilie (Berberidaceae)

Berberis

Van dit grote genus is één soort inheems, de Zuurbes (*Berberis vulgaris*), maar talrijke andere soorten worden vaak aangeplant, zowel in privé-tuinen als in openbaar groen.

Opmerkelijk is de structuur van de takken, waarbij de langloten en de kortloten sterk verschillend zijn gebouwd. De langloten (met wijd uiteenstaande "bladeren") zijn herkenbaar aan de bladeren die allen tot doorns zijn gevormd, doorns met 1-3 punten, die sterk verhoutte nerven voorstellen. Elke bladdoorn draagt vanzelfsprekend een okselknop, en deze okselknop groeit uit tot een kortlot, een zeer sterk verkort takje, waarop de bladeren staan, maar zo dicht opeen dat ze als een bundel in de oksel van de doorns staan. Deze bladeren dragen op hun beurt een okselknop, en deze knoppen kunnen in het voorjaar uitgroeien tot een hangend trosje met meestal gelige of oranje bloemen.

Merkwaardig, ook deze bloemen zijn driettalig !

Zuurbesbremraap (Orobanche lucorum)

Op deze plaats bespreken we een soort die hier niet echt thuishoort. Haar verwantschap ligt eerder bij de Aster-subklasse (Asteridae : zie later).

In de Plantentuin echter groeit ze op deze plaats, aan de voet van meerdere *Berberis*-struiken. De reden hiervoor is overduidelijk, wanneer u even goed deze planten bekijkt: daar is geen spoor van groene kleur merkbaar, de meeste planten zijn bruin, sommigen geel. Bij deze soort ontbreekt chlorofyl, het groene wonder dat de planten en wieren toelaat om lichtenergie om te zetten in chemische verbindingen. Maar deze Bremraap is dus niet in staat tot een zelfstandig leven, haar voedsel en drank haalt ze met behulp van een dikke, knolvormige zuigwortel uit een "gastheer", in dit geval enkele soorten van het genus *Berberis*. Dit jaar echter heeft ze zich ook uitgezaaid in de buurt en is ze gaan groeien op de wortels van de Prachtruit (*Thalictrum speciosissimum*). En dat is wel interessant: de Berberisfamilie en de Boterbloemfamilie (waartoe de Ruit behoort) zijn nauw verwant met elkaar, en het voorkomen van deze wortelparasiet op planten uit deze twee families bevestigt dit heel

duidelijk. Dit verschijnsel staat bekend als de regel van Fahrenholz: wanneer een parasiet wordt aangetroffen op meerdere soorten gastheren, dan is de kans groot dat deze gastheren nauwe verwanten zijn van elkaar.

Bremrapen zijn vaak behoorlijk exclusief in hun keuze van gastheer. Elders in de tuin kan u op meerdere plaatsen de Klimopbremraap zien, en die heeft een zeer beperkte voorkeur, ze wil enkel groeien op de wortels van ... juist !

Voetblad (*Podophyllum*)

Meerdere soorten van dit genus groeien hier naast elkaar, zodat u een vergelijking kan maken en kiezen welke u in uw tuin zou willen. Het zijn stuk voor stuk bijzondere planten, met waardevolle eigenschappen gedurende hun hele bovengrondse bestaan.

Als men u vertelt dat deze planten behoren tot de Zuurbesfamilie, dan klinkt dat niet echt geloofwaardig. En toch, tot deze familie behoren inderdaad en zonder enige twijfel een heel stel van dergelijke vreemde doorlevende kruiden, die helemaal niet lijken op een *Berberis*. In de komende jaren zal worden gepoogd om onze collectie wat uit breiden in deze richting, maar het gaat daarbij vaak om "moeilijke" gevallen die nogal wat extra aandacht vereisen, of een bijzondere inrichting van hun groeiplek.

Specerijstruikfamilie (*Calycanthaceae*)

Specerijstruik (*Calycanthus*)

Hier zijn drie soorten aanwezig, goed groeiend, bloeiend en zelfs goed vruchtzettend. De struiken produceren een sterke geur, deels de bloemen, bij alle soorten de schors (na krassen).

De bloem bestaat uit een diep bekervormige bloembodem waarin talrijke losse vruchtbeginsels, die later uitgroeien tot de deelvruchtjes (vaak foutief aangeduid als "zaden"). Zijdelings van en aan de top van de bloembodem staan talrijke spiralig ingeplante roodbruine bloemdekblaadjes: hier zijn geen kelk en kroon te onderscheiden. Enkele van de meer centrale meeldraden zijn steriel en vormen een voedingsweefsel aan de top: vaak wordt dit gezien als een "primitief" kenmerk. Bloemen met dergelijke structuren worden

vaak bezocht en bestoven door kevers, de insectengroep waarvan wordt aangenomen dat die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de bestuiving van de eerste Bloemplanten.

Winterzoet (*Chimonanthus praecox*)

Dit is een echte winterbloeiër, met de bloei die vaak reeds start in december en kan doorlopen tot in maart. Haar Nederlandse naam draagt ze terecht, omwille van het sterke en uitgesproken zoete par-fum.

Zoals bij de vorige soorten zien we hier een bloem met een diep bekervormige bloembodem, waarin de losse vruchtbeginsels staan ingeplant. Deze bloembodem groeit uit tot een bruinig verdrogend omhulsel rond de talrijke, glimmend bruine deelvruchtjes (waarin telkens één zaad, waarin een embryo met spiralig opgerolde zaadlobben). Deze situatie kent u wellicht beter bij de rozenbottels, die ook de uitgegroeide bloembodem voorstellen, met daarin de kleine, losse vruchten, die elk maar één zaad bevatten.

Augurkenstruikfamilie (*Lardizabalaceae*)

Akebia quinata

Deze liaan komt uit China, waar ze behoort tot de bij ons onbekende familie met haar moeilijke naam.

De bladeren zijn vijftallig samengesteld ("*quinata*"), een beetje leerachtig en in de winter aanblijvend op de meer beschutte plaatsen (dus niet op haar huidige plaats in de Plantentuin).

De lentebloei toont talrijke kleine bloemgestellen met drietallige (!), functioneel mannelijke en vrouwelijke bloemetjes, beide in verschillende tinten van oud-rose.

De vruchten (die in de Plantentuin nog nooit zijn gevormd) zouden eetbaar zijn. Enkele minstens even fraaie zusjes van deze soort zijn in opkweek, en zullen binnen afzienbare tijd in de Plantentuin worden getoond.

Augurkenstruik (*Decaisnea fargesii*)

Hier is een duidelijk voorbeeld van een kortlevende struik, met een goede en snelle kieming en jeugdgroei, maar met vroege rijping en

"voortijdig" afsterven. Dit verschijnsel was vroeger bekend onder de vorm van een oud gezegde: vroeg rijp, vroeg rot ... De drietallige (!) bloemen verschijnen vroeg in de lente, en groeien later uit tot merkwaardige licht blauwe augurkvormige vruchten, waarin talrijke zaden ingebed liggen in een zoete, slijmerige massa. Ook tijdens de winter blijft de struik opvallen door de takken die volop bezet zijn met grote, opvallende bladmerken: de littekens van de afgevallen bladeren.

Magnoliafamilie (Magnoliaceae)

Magnolia (Magnolia)

Ook dit is een voorbeeld van een plant waarvan de wetenschappelijke naam overgenomen is in onze taal, en nu als een courante naam wordt gebruikt, ook in de handel.

Alle soorten uit dit genus (en zelfs uit de hele familie) kunnen eenvoudig worden herkend aan hun blad met aan de basis twee grote stipulen ("steunbladen"), die na het afvallen rond de stengel een ringvormig litteken achterlaten.

De winterknoppen worden omgeven door een aantal bladeren die zijn herleid tot hun stipulen, hun bladschijf is meestal niet meer tot ontwikkeling gekomen.

Uit Europa is dit genus verdwenen door toedoen van de IJstijden (aantoonbaar door fossielen), maar in de andere delen van het grote oercontinent Laurazië, meer bepaald in Noord-Amerika en Oost-Azië zijn nog talrijke soorten bekend.

In de lente moet u de bloemen even komen bestuderen: alle delen zijn groot en goed herkenbaar, en op die manier wordt de stap naar de studie van kleinere bloemen wat eenvoudiger.

Papaverfamilie (Papaveraceae)

Gele hoornpapaver (Glaucium flavum)

Met deze soort kunnen enkele interessante plantkundige begrippen worden geïllustreerd. Vooreerst, deze plant is een thalassochoor !

Een woord met prachtige klanken, misschien eerder iets voor een poëtische bevlieging ? Kort en bondig: deze plant weet zich te verbreiden bij de gratie van de zee. Ze groeit bij voorkeur op onderstoven (winter)vloedmerken, waar massaal voedsel aanwezig is, in een uiterst dynamisch milieu. Daar gaat ze zich dan als een tweejarige of kort doorlevende plant gedragen, en deze termen spreken voor zich. In de loop van het eerste jaar, na de kieming zal zich een rozet vormen van buitengewoon fraaie bladeren, dat de winter doormaakt. Uit dit rozet komen in de lente en zomer van het tweede jaar enkele bloeistengels te voorschijn, die gele bloemen gaan vormen. Later groeien daar vruchten uit die goed lijken op hauwen (zoals bij uitgebloeide kolen en radijzen). Deze vruchten kunnen afzonderlijk, of in groepjes samen als "steppenrollers" over het strand worden heen en weer geblazen door de wind, of door de kuststromingen naar een volgend plekje worden gebracht.

Aan onze kust kan deze soort sporadisch worden aangetroffen, maar meer kansen om mooie populaties te vinden worden u geboden langs de keienstranden van de Noord-Franse kust, in de omgeving van de twee kapen (Grijze Neus en Witte Neus), waar tussenin het charmante dorpje Wissant ligt verscholen.

Reuzenpapaver (*Romneya coulteri*)

Deze Californische soort heeft zich wat vergist en maakt vaak drie kelkblaadjes aan (de meeste papavers bezitten twee kelkblaadjes, die kenmerkend voor de familie snel afvallen). De kroon echter komt uit de bloemknop zoals we verwachten van een papaver: sterk verfrommeld.

De bloem verspreidt een wat eigenaardige geur, die kan worden vergeleken met wat 's morgens blijft hangen aan Sint-Jacobs na een nachtje Gentse Feesten ...

Pluimpapaver (*Macleaya cordata*)

Uit de Nederlandse naam blijkt de affiniteit van deze soort met de papavers. Maar de bloemen zijn eerder ongewoon in de familie: de kroon ontbreekt, de bloemen zijn klein en onopvallend, en ook de vruchtjes zijn klein en dragen slechts enkele zaden. Voor uw tuin echter betekent deze soort een prachtige aanwinst, met haar pastelkleuren, haar sierlijke bladvorm, de vrolijk-luchtige bloemgestellen:

een statige plant. Wel een waarschuwing: de plant kruipt onder de grond verder en komt niet altijd te voorschijn waar u wil ! Maar als in uw tuin voldoende ruimte aanwezig is dan zal ze uiteindelijk wel haar plekje vinden, en dan blijft ze daar in de buurt.

Boterbloemfamilie (Ranunculaceae)

Stinkend nieskruid & Wrangwortel (*Helleborus foetidus* & *H. viridis*)

Mogen we even uw aandacht vragen voor deze twee sierlijke inheemse soorten, die in schoonheid goed kunnen wedijveren met een aantal meer exotische broertjes en hybridjes. Het opkweken van deze planten uit zaden is een langdurig maar interessant verhaal, met veel onverwachte wendingen ...

Leverbloempje & Wildemanskruid (*Anemone hepatica* & *A. pulsatilla*)

Beide soorten behoren tot het genus *Anemone* in de brede zin, en vaak worden ze nog als zodanig aangeduid. Momenteel worden van dit grote genus een aantal gespecialiseerde groepen afgesplitst en als zelfstandige genera erkend, zoals bij deze twee soorten, die nu vaak als resp. *Hepatica nobilis* en *Pulsatilla vulgaris* door het leven gaan.

Clematis tangutica

Deze verwante van onze Bosrank (*Clematis vitalba*) bloeit in de (na)zomer en in de herfst met talrijke hangende gele bloemen, tijdens een periode waarin onze tuinen reeds wat kleur verliezen. Door haar lianeuze levensvorm kan u ze over muren en grote bomen laten groeien, met overdadige bloei als gevolg. Na de bloei blijft deze soort aspectbepalend door het uitgroeien van de bloemen tot pluizebollen van de talrijke deelvruchtjes elk met hun geveerde stijlrest. Een meer uitvoerige bespreking vindt u in ons tijdschrift 15 (3): 29-32 (1996).

Saururusfamilie (Saururaceae)

Houttuynia (Houttuynia cordata)

In onze tuinen (en vanzelfsprekend ook in tuincentra) wordt deze soort vaak aangetroffen als een bonte vorm, cultivar Chameleon, groen met bijmenging van licht gele en fel rode tinten. Deze bonte vorm zou wat minder expansief zijn dan haar "wilde" vorm, en dat lijkt wel min of meer correct.

De gekneusde bladeren verspreiden een eerder onaangename geur, met toetsen van koriander (sommige bronnen spreken over "de geur van geronnen bloed").

De bloei is opnieuw een kwestie van "samen zijn we sterk": vele kleine bloemetjes staan zeer dicht opeen, en vormen samen een "superbloem". Hier wordt het effect nog versterkt doordat aan de basis van het bloemgestel een aantal schutblaadjes sterk uitgroeien tot opvallende witte lokbladeren die kroonbladen nabootsen.

Een vergelijkbare situatie zullen we later bespreken bij de Madeliefjes en hun verwanten.

Schisandrafamilie (Schisandraceae)

Schisandra rubriflora

Hier is een soort uit een genus met 25 soorten in Oost-Azië en ééntje in Atlantisch Noord-Amerika. Het zijn allen lianen, met een grote sierwaarde door de overvloedige en fel gekleurde bloei.

Deze soort is tweehuizig (= bloemen eenslachtig, mannelijke en vrouwelijke bloemen op verschillende planten) maar in het eerste bloei-jaar (1993) was dit exemplaar blijkbaar nog even aan het twijfelen: tussen de vele honderden mannelijke bloemen was er blijkbaar één vrouwelijke (of tweeslachtige?) bloem gevormd. Deze afwijkende bloem is pas tijdens de latere zomer opgemerkt, wanneer ze tot vruchtvorming overging: de bloemas strekt zich tot een lange as van meer dan 15 cm, waarop dan de talrijke losse deelvruchtjes (rode besjes) verspreid staan.

Deze absoluut merkwaaardige vrucht is opgenomen in de collectie van het herbarium van de universiteit, in een pot met bewaarvloeistof.

2. Toverhazelaar-onderklasse (Hamamelididae)

In deze onderklasse zien we alleen bomen en struiken, en die behoren tot een vrij groot aantal families, waarvan de meeste maar een beperkt aantal soorten bezitten. Dit is een fenomeen dat bijzonder kenmerkend is voor een relictgroep, een nog overblijvende rest van een oude plantengroep die eertijds wellicht met veel talrijker soorten aanwezig was.

De meeste soorten die u hier ziet zijn windbestuivers, met kleine onopvallende bloemen die overvloedig stuifmeel produceren.

Momenteel is het heterogene karakter van deze groep overduidelijk aangetoond, en in de recente APG classificatie zijn de leden verdeeld over een groot aantal ordes met zeer uiteenlopende verwantschappen.

Koekjesboomfamilie (Cercidiphyllaceae)

Koekjesboom (Cercidiphyllum)

De wetenschappelijke naam van het genus verwijst naar de vorm van het blad, die doet denken aan die van de Judasboom (*Cercis*), maar met een duidelijk verschil in bladstand. De Nederlandse naam verwijst naar de vorm, de kleur en de geur van vers afgevallen bladeren op een zonnige middag in de nazomer.

In de Plantentuin groeien twee soorten (*C. japonicum* en *C. magnificum*), die maar weinig van elkaar verschillen en vaak als één soort worden beschouwd. Deze bomen zijn tweehuizig, de bloemen zijn daarenboven weinig opvallend, stuifmeel wordt door de wind verspreid.

Eupteleafamilie (Eupteleaceae)

Euptelea pleiosperma

Haar naam lijkt wat ingewikkeld, maar geeft een goede beschrijving van een vruchtdragende plant: goed-gevleugeld met talrijke zaden.

De boom wordt hier opgenomen omwille van de unieke en bijzonder elegante bladeren: de fingezaagde bladrand, de lang uitlopende top, de prachtige kleuren op de nieuwe, jonge takken aan de stengelvoet.

Toverhazelaarfamilie (Hamamelidaceae)

Schijnhazelaar (Corylopsis)

De Nederlandse naam is een vertaling van de wetenschappelijke naam, die verwijst naar de gelijkenis in bladvorm met onze Gewone hazelaar (*Corylus avellana*). In het voorjaar ziet u de duidelijke verschillen, de diverse soorten Schijnhazelaars gaan bloeien met opvallende, hangende, gele bloemen (die helaas niet blijken te geuren, in tegenstelling tot wat hierover vaak wordt vermeld): wat een verschil met de bruine mannelijke katjes van de Hazelaar ...

Fothergilla monticola

Dit is een minder bekende plant uit de Atlantische Verenigde Staten, maar met een ongewoon fraai blad en mooie bloei, en dat laatste is opmerkelijk in deze groep met vooral windbestuivers. De opvallende "bloemen" zijn eigenlijk bloemgestellen, opgebouwd uit een groot aantal dicht opeen geplaatste bloemetjes, met talrijke witte meeldraden. Duidelijk alweer een realisatie onder het motto "vele kleintjes maken één groot".

Schijnbeukenfamilie (Nothofagaceae)

Kaneelschijnbeuk (Nothofagus antarctica)

Deze soort is een van de weinige Schijnbeuken die hier goed winterhard is. U kan ze herkennen als een verwante van onze Gewone beuk, wanneer u zoekt naar de vruchtjes: miniatuur-beukenootjes, ingebed in een miniatuur-beukennapje. Gedurende een groot deel van het jaar verspreidt deze boom een aangename (kaneel)geur, vooral de pas uitlopende knoppen in het voorjaar zijn hierbij wonderbaarlijk. Let ook even op de mooie groeivorm, met naar buiten sterker wordende zijtakjes, allen in een plat vlak geplaatst.

In de loop van dit jaar is deze boom echter zwaar op haar retour, heelder takken blijven of worden dor, slechts hier en daar is nog wat groen te bespeuren. Naar men vertelt is er een gelijkaardig probleem met deze soort in andere collecties. Is de zomer te warm geweest? Infectie? Een beukenziekte?

Maar aangezien het plantvak met de Beukenfamilie (Fagaceae) toch helemaal moet worden vrijgemaakt (zoals reeds grotendeels is uitgevoerd, nu) is dit eigenlijk voor onze tuin niet meer een probleem: deze boom moest toch worden verplaatst. En het is nog maar de vraag of deze soort, met haar brede groei, wel in de systematische collectie inpasbaar is.

Paul Goetghebeur,
Plantentuin

Botanisch twistgesprek

Wil je even komen kijken naar de plattegrond die ik hier heb gemaakt van hoe de achtertuin van 't zomer worden moet ?

Aan de linkerkant had ik gedacht ruw doddegras te planten, en gewone commelina en welriekende ganzevoet

Verder dille, dreps en dolik, stijve ogentroost en keker en natuurlijk huttentut en purperrode russula

Zomerfijnstraal, bonkig stippelsteenslag, wolbol, zeekweek, trosgamander, eikelbekerzwammetje en amsinekia

En dan is het wel verstandig voor die hoek hier tijmbloemdrakekop of kwispelgerst te nemen, of misschien japanse kwee

O, en dat vergat ik bijna: in dit perkje leek me wollige saffloer heel aardig of omlijnde-buisbloemaloë

Maar je moet me helpen denken, wat geschikt zou kunnen wezen voor de border langs het paadje naar de vijver met de brug:

Vind je kalketrip niet leuk, of warrig navelblad of kluwenzuring...

- Ja, en dan een tuinkabouter met een mandje op zijn rug

Kijk eens, hier kan een prieeltje staan met daaromheen wat franse wikke, turkse lelie, moffenpijp en engels lepelblad

En met zeerus, bosrus, alpenrus, moerasrus, trekrus, platte rus en ronde rus, boslathyrus en draadrus bij dit pad

Ook wat herderstasje, vrouwenschoentje, slofhak en pantoffeltje, giroffel, bruine snavelbies en rosse vossenstaart

Hoenderbeet en smal kanariegras, kaal kattenkruid en hazepootje, slangewortel, hondsdrif, leeuwetand en geitebaard

En op dit gedeelte had ik iets bijzonders willen hebben, zoals esparcettehokjespeul of groene glibberzwam

En vooral niet te vergeten gagel, duist, kardoen en prikneus, kale jonker, witte onschuld, brave hendrik, tripmadam

Daarbij juffertje in 't groen met wilde bertram in het liefdegras, gebroken hartjes, kinderplant (die groeien reuze vlug)

En dit hokje stelt een bankje voor, omringd door vijfhoek-spiegelklokje...

- Waarom niet een tuinkabouter met een mandje op zijn rug ?

Aan de rechterkant zou italiaanse ossetong heel mooi staan, ijle dravik, zilte zegge, valse salie, kleine ruit

Galigaan, bepoederd zonneroosje, hederik, gevlekte scheerling, waterpunge,
 bronmos en vergeten blaasjeskruid
 En zo mogelijk teer guichelheil, doorgroeide boerenkers, gewimperd breuk-
 kruid, witte krodde, harlekijn en grote klis
 Stinkend nieskruid, azarooldoorn, kranskarwij, gelobde melde, bolrapunzel,
 knikkend parelgras en kraaibesberberis
 Alleraardigst is misleidend dikblad, ringelwikke, kikkerdrilwier, bevernel,
 spleetvezelkop, kornoelje, portulak
 Podaliria-mimosa, schermabronia en stipa, vallisneria, parrotia, lobelia en smak
 Achterin zou ik wel arve, spelt of bosbies willen planten, en ballote, maar de
 grond is daar helaas een beetje stug
 Dus maar liever lobbige kogelplantje of bollenzig kijkertje, alant, olijfgroen...
- Nee, ik wil een tuinkabouter met een mandje op zijn rug
...steentje, zachte duizendknoop, ...aangebrande orchis, isolepis...
- Nee, ik wil een tuinkabouter met een mandje op zijn rug
...wielte, zulte, bleek bosvogeltje verdomme, echte kluijjes, kleine watereppe...
- Nee, ik wil een tuinkabouter met een mandje op zijn rug
...moerasvergeet-me-nietje, stil nou even, tijgerbekje...
- Nee, ik wil een tuinkabouter met een mandje op zijn rug
- Nee, ik wil een tuinkabouter met een mandje op zijn rug
- Nee, ik wil een tuinkabouter

Start van een Vlaamse Rotsplantenvereniging ?

Na een eerste try-out in februari 2003, waar de nood aan meer contact tussen
 gelijkgezinden duidelijk aanwezig was, hebben een aantal moedige
 rotsplanten-liefhebbers de handen in elkaar geslagen.
 Resultaat : op zaterdag 15 november wordt een rotsplantendag georganiseerd !
 Deze bijeenkomst gaat door in de Plantentuin, van 10 u tot 15 u
 Drie sprekers komen met dia's deze prachtige planten demonstreren :
 gentianen, cyclamen, lelies en verwanten, gember en verwanten, aronskelken
 en verwanten, enz.

Er zal ook een beperkt aanbod zijn voor de verkoop en aankoop van
 rotsplanten, en er worden een aantal planten verloot.

Inschrijven kan bij Jozef Lemmens, Van der Nootstraat 21, 3012 Wilsele.
 (tel. 016 44 93 79, e-mail : VRV@skynet.be).
 De organisatie vraagt 5 Euro per deelnemer, om de kosten te dekken.
 Verzamelen : aan de luifel, in de Plantentuin.

Onze leden zijn van harte welkom !

Aizoaceae - *Aptenia cordifolia* - Gentse Feesten

Mogelijks een wat vreemd samengestelde titel hier bovenaan dit stukje. Ik verklaar.

Als geboren 'Merelbeekse Gentenaar' beperkt mijn deelname aan de 'Geinsche Fieste' zich tot deelname aan enkele geleide rondwandelingen in ons aller plantentuin. Dit jaar (2003) koos ik o.a. voor de 'verrassingswandeling' o.l.v. de voorzitter. Benieuwd en enigszins een beetje sceptisch wat die verrassing wel zou kunnen zijn, sloot ik dus aan bij de groep die was komen opdagen. Nog geen tien minuten na de start viel ik reeds op mijn pootjes.

Onze aandacht werd gevestigd op een bloeiende *Araucaria araucana*, afkomstig van Zuid-Chili en/of het noorden van Patagonië. Als Nederlandse benaming stoten we wel eens op 'apenboom' (of apenverdriet) en 'slangenden'. Ik was er reeds een paar keer onderdoor gelopen zonder opwaarts te kijken. Zo zie je maar (of niet) ! De soort is tweehuizig en door de grote kegels bovenaan de boom is het evident dat het hier om een vrouwelijk exemplaar gaat. De soort wordt ondergebracht bij de kegeldragers (Coniferae) en tot de familie van de Araucariaceae. Een tweede boom is er niet en er wordt gerekend op windbestuiving. De kegels kunnen tot 17 cm lang worden bij een breedte tot 12 cm. Door die grootte kan het meer dan twee jaar duren vooraleer de kegels volgroeid zijn en zaden leveren. Als klein jongetje was me reeds de kamerden bekend (*Araucaria heterophylla*). In de dertiger jaren van de vorige eeuw was het gebruikelijk dat zo'n kamerden werd geschonken bij een huwelijk. Mijn ouders hebben me nooit gezegd waar de plant vandaan kwam, en ze ging verloren met het bombardement van de stationswijk in 1944. Deze soort komt echter van het eiland Norfolk nabij Australië.

Goed een kwartuur later bij de plantsoentjes van de Monocotylen en Dicotylen kwam er voor mij een tweede verrassing. Ik stond er voor een partijtje bloeiende *Aptenia*.

Die was ik ook reeds een paar maal achteloos voorbijgelopen, en deze plant verklaart meteen het middendeel van de titel hierboven. Aizoaceae tenslotte is gewoon de naam van de familie waartoe alle soorten van *Aptenia* behoren. Alzo een driedelige betiteling.

Echte liefhebbers laten zich absoluut niet afschrikken door woorden als Aizoaceae, dat we zouden kunnen vertalen als "eeuwig levende plantenfamilie" (naar het Griekse *aizoon* = eeuwig leven). Ze weten goed dat, hoe vreemd de naam ook mag zijn, er veelal schitterende zaken kunnen bij horen qua planten en voor-

al bloemen. Vroeger werd er meer gesproken over Mesembryanthemaceae. Nog zo'n vloek ! Het is de eerste maal dat ik het woord zonder spelfouten heb geschreven. Uitspreken zonder één hapering lukt me nog steeds niet. Misschien ben ik scherper met de pen dan rad van tong. In de liefhebberij heeft men het gewoonlijk nog over 'mesems', waar eenieder zijn voordeel mee kan doen.

De mesems zijn een complex geval. Als men er "Das Sukkulentenlexicon" van Jacobsen (1981) op naslaat, dan stelt men vast dat het boek uit twee delen bestaat.

Het eerste, gaande van *Agave* tot *Zygophyllum*, een halofyt (zoutminnend) struikje, o.a. voorkomend op de Canarische Eilanden, is goed voor 379 bladzijden. Het tweede deel, uitsluitend over mesems, is 266 bladzijden groot. Kortom, het is een gigantische familie die momenteel 125 geslachten herbergt met 2.000 soorten.

De sleutel tot de geslachten is zeven pagina's lang. Moest ik verplicht worden dit uit het hoofd te leren, dan denk ik liever gif in te nemen. Idem wat de sleutel (ook zeven bladzijden) betreft voor het geslacht *Lithops*.

Aizoaceae worden algemeen 'middagbloemen' genoemd, wat evenwel ook met de bekende korrel zout dient te worden genomen. De naam *Mesembryanthemum* stamt inderdaad uit het Grieks : *mesembria* = middag en *anthemon* = bloem. Zo'n 125 jaar geleden, toen men de naam heeft bedacht, waren er minder soorten dan heden ten dage. Nu weten we dat er zowel voormiddag-, namiddag-, avond- en zelfs nachtbloeiers bij zijn. Sommige soorten hebben echter bloemen die bestendig geopend blijven tot ze verwelken.

In Uppsala, aan de beroemde Zweedse universiteit waar Carolus Linnaeus werd gevormd, was er een 'bloemenuurwerk', gemaakt door ene Johann Jakob Dillenius (1687-1747), waarbij enkele mesems als 'uuraanduiders' waren uitgekozen. *Glottiphyllum linguiforme* bloeide tussen zeven en acht uur, *Mesembryanthemum crystallinum* tussen negen en tien uur en *M. nodiflorum* tussen tien en elf uur.

Het zevenuur plantje is mij onbekend. Het wordt zeer zelden in verzamelingen aangetroffen. Het heeft tongvormige bladeren en bloeit geel net als de 60 andere soorten *Glottiphyllum*, zij het dat de gele bloemen allerlei nuances kunnen hebben.

De familie der Aizoaceae telt, zoals reeds gezegd, 125 geslachten. Eén ervan is *Mesembryanthemum*, waartoe *M. crystallinum* behoort. Dit nietige ding heb ik op de Canarische Eilanden bij miljoenen gezien. Hoe klein het plantje ook is, des te groter kunnen de clusters worden. Het 'ijsplantje', oorspronkelijk uit Namibië, komt verwilderd voor tot in Californië. Het gedijt waar het

niet vriest. De blaadjes zijn met kliertjes bedekt die als kristallen schitteren in het zonlicht, wat de aanleiding is geweest voor de naam. In vroegere jaren werd op de Canarische Eilanden soda uit de plantjes getrokken.

We gaan nu over tot de bespreking van een geslacht uit de grote mesemfamilie.

Aptenia N.E. Br.

Aptenia cordifolia (L. f.) Schwantes

De naam *Aptenia* werd afgeleid van het Griekse *a-pten*, wat zoveel als 'vleugelloos' betekent. N.E. Br. staat voor Nicholas Edward Brown (9.7.1849-25.11.1934), een Engels botanicus die leefde en werkte in Kew (met zijn fameuze tuinen). Hij was vooral bezig met de Aizoaceae en had goede kennis van de Araliaceae (Klimopfamilie). Hij gaf verscheidene geschriften uit waaronder in 1931 het boek 'Mesembryanthema', samen met A. Tischer en Mia C. Karsten. Wie zich bezighoudt met *Lithops* en *Conophytum*, zal beslist de naam Tischer kennen. Minder bekend is wellicht Mia C. Karsten, het was nochtans een bijzondere vrouw.

Reeds in 1929 wijdde ze in Succulenta (een Nederlands-Belgisch tijdschrift voor succulentenliefhebbers) een artikel aan *Welwitschia mirabilis*. Ik heb haar leren waarderen bij het samenstellen van een 80 jaar tellend register (1919-1999). Onder die duizenden stukjes en artikels vond ik van haar bijdragen vanaf 1921 tot 1942, waarna ze is uitgeweken naar Zuid-Afrika. In de jaren dertig maakte ze reeds reizen naar het zuidelijke Afrika. Stel je even voor wat dat voor een vrouw betekende om te reizen, zo'n 70-80 jaar geleden.

In 1930 publiceerde ze reeds over "Succulenten onder zuidelijke hemel". In de jaren 1941-42 verschenen er maar liefst vijftien stukjes van haar hand onder de titel "Zuidafrikaansche succulente reisherinneringen". Beide genoemde titels werden ook uitgegeven in boekvorm.

Ik was echter niet alleen in het Gentse, die van haar bestaan afwist. Er zit hier in de buurt een fervent literatuurverzamelaar die ook van M.C. Karsten wat wist te vertellen (in verband met haar pennevruchten).

Op zekere dag, tijdens een gemoedelijke, doordeweekse keuvel, kwam deze fantastische vrouw ter sprake. Geen van ons beiden wist iets van haar na haar vertrek, kort na de oorlogsjaren in 1947. Tot ... in december 1990 een 'in memoriam' verscheen over Mej. Mia C. Karsten, overleden

in Kaapstad op 20 april 1990, in de gezegende leeftijd van 88 jaar. Ze was secretaresse van Succulenta van 1927 tot 1933. Ook was ze redactrice van de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde. Ze wist heel goed waarover ze het had in haar artikels, getuige ervan de plaats die ze wist te veroveren tussen de andere bekende schrijvers en co-auteurs als Tischer en Brown.

"Haar laatste levensjaren waren eenzaam, slechts omringd door enkele vrienden. Haar liefde voor Kirstenbosch was zo groot, dat ze haar as liet verstrooien tussen de door haar bewonderde succulenten".

Misschien denkt u, lezer, dat ik een heel stuk ben afgeweken. Kan best, toch vond ik het de moeite om dit deeltje geschiedenis te verwoorden. Ik meen dat een vrouw als M.C. Karsten zeker zou mogen vereeuwigd worden door een plant naar haar te noemen.

Aptenia cordifolia (L.f.) Schwantes is door twee botanici beschreven. Later wat meer over hen. In de Nederlandstalige literatuur wordt het plantje wel eens 'baby zonneroosje groeiend aan kustwoestijnen' genoemd. Het zijn lage, kruipende, nauwelijks succulente planten met frisgroene bladeren van 2,5 cm lang en bloemen van 1 cm doormeter. Men kan ze onder de halofyten (zoutminnende planten) rangschikken.

De cultuur levert geen moeilijkheden op, toch is dit grondbedekkend, kruipend plantje bepaald niet moeders mooiste. Bij ons in pot gekweekt, wordt het uiteraard een hangplant. De plant kan gerust de tuin in tot bij het invallen van de vorst. De stengels wegsnijden of stekken nemen voor het volgende jaar is een must. Bloeien doet het zeker en dat in tegenstelling tot *Carpobrotus* (de hottentottenvijg).

Het zijn gemakkelijk te kweken plantjes die hun geringe verzorging ruimschoots vergoeden met mooie, stervormige (composietachtige) bloemen. Men ziet ze niet of weinig in verzamelingen, waarschijnlijk om hun eenvoud qua verzorging. Andere daarentegen hebben als moeilijke (en ook wel eens weinig bekoorlijke) planten meer aantrekkingskracht, doch vaak ten onrechte.

In een rotstuintje kan het plantje vanop een rotsblok naar beneden toe zijn weg zoeken met een hangende groeiwijze. Indien je het aanplant in de tuin, dan dient men de potrand bovengronds te houden. *Aptenia cordifolia* zal dan pollen vormen, ruim voorzien van roze tot purperrode bloemen. De bloeitijd loopt van juli tot september. In de winter in een koude kas houden; vermeerderen gebeurt door stekken of zaaien.

Het geslacht telt helaas slechts twee soorten.

Aptenia cordifolia groeit, zoals in het begin gezegd, in de kustwoestijnen van Zuid-Afrika (ook in Transvaal). De andere soort, *Aptenia lancifolia*, groeit in het district Pietersburg. De eerstgenoemde soort is bij de liefhebbers het best bekend, evenals de bonte vorm ervan, *A. cordifolia* 'Variegata', die echter meer purpere bloemen heeft. Het wordt slechts sporadisch aangeboden op beurzen.

De naam '*cordifolia*' stamt van L.f. (Linnaeus filius), dit was de zoon van de ons allen welbekende grote botanicus Carolus Linnaeus. Hij had evenals zijn vader een leerstoel aan de universiteit van Uppsala (20.1.1741-1.11.1783). Uiteindelijk werd de beschrijving van de soort vervolledigd door Gustav Schwantes, die in de vorige eeuw werkte (18.9.1881-17.11.1960 Kiel). Naar hem werd het conophytum-achtige ondergeslacht *Schwantesia* door Moritz Kurt Dinter (10.6.1868-16.12.1945) opgesteld.

Eric j.m. Piens

Verlorenbroodstraat 27, 9820 Merelbeke

Ikebana

29 november 2003 Dansende bloemen

6 december 2003 Werken met kerstmateriaal en lijnschikking in wit en groen.

20 december 2003 SCULPTURTEN MET DEN EN RODE ROZEN

Alles in onze Plantentuin.

Cursusgeld per halve dag: 11€, per dag: 20€

lessen van 10.00U TOT 12.30U EN VAN 13.30 TOT 16.00

ACTIVITEITEN IKEBANA INTERNATIONAL.

9/10/03 Ohara workshop in Arboretum Kalmthout door Greet Vervoort

15/11/03 Sogetsu workshop Brugge door Els Spoelstra

13/12/03 Sogetsu Kerstbijeenkomst door Atsuko Bersma

13/3/04 Sesschu workshop Overijse door Lia De Graeve

Voor alle inlichtingen

Godelieve Van den Heuvel

03/645.71.98

Plantentuin

Acacia's, alamanda's, azalea's,
begonia's, belladonna's, bougainvillea's,
camelia's, casuarina's, cattleya's,
dahlia's, Dieffenbachia's,
euphorbia's,
francoa's, frisia's, fuchsia's,
gandaria's, gardenia's, gerbera's,
hortensia's,
ixora's,
j
u
s
t
i
c
i
a
's
kambodja's, kanna's, kenanga's, koolbanda's,
lantana's,
magnolia's, mimosa's,
nangka's,
opuntia's,
papaya's, passiflora's, petunia's, poinsettia's,
Rafflesia's, reseda's,
sokka's, spatodea's,
tjemara's, tjempaka's, trinitaria's,
vanda's, verbenia's, Victoria Regia's, vinca's,
wisteria's,
yuca's,
zinnia's,
en dan The Glory of Birma
en The Flame of Irian -
wat een vers van een tuin

AGENDA

5 oktober 10 u: Algemene rondleiding in de Plantentuin
2 november 10 u. Algemene rondleiding in de Plantentuin
13 december: Algemene vergadering. Uitnodiging volgt

Lidgeld 2003

Gewoon lidgeld	10 euro
Beschermend lid	15 euro
Steunend lid	25 euro

Te betalen op rekening 001-1192154-03 van de Vrienden van de Plantentuin
Gent, p/a Willy Masstraat 51 9032 Wondelgem.
Met als vermelding « lidgeld 2003 en naam van het lid ».

Wil a.u.b. de naam en het adres van het lid vermelden, indien deze verschillend is van de betalende persoon. Beste dank.

Meerjarig lidmaatschap

Een meerjarig lidmaatschap is mogelijk (inflatie-bestendig!) onder de voorwaarden hieronder beschreven (warm aanbevolen)

Gewoon lid, 5 jaar	50 euro
Beschermend lid, 5 jaar	75 euro
Steunend lid, 5 jaar	125 euro

Lidmaatschap voor het leven (vanaf 50 jaar)

Gewoon lid voor het leven	200 euro
Beschermend lid voor het leven	350 euro
Steunend lid voor het leven	550 euro

U kan ons ook bijzonder goed helpen door zelf één of meerdere nieuwe leden aan te brengen, door onze Plantentuin meer bekend te maken, door met andere verenigingen hier op bezoek te komen, enz. .

Doen!

Pre-kerst-special

Bloemenatelier Hemel & Aarde en Hydrangeum vzw organiseren op vrijdag 7 november 2003 de "Pre-kerst-special"

Met :

Sfeervolle hydrangea's en een passende wijn

Een dubbelevenement "voor m/vr", of liever "voor m&vr", in de Plantentuin van de Universiteit Gent !

Bloemschikken voor de Kerstperiode: feestelijke decoratie en bloemstukken met hydrangea's voor huis, tafel en tuin. Hilde Jacobs, bloembindster van bloemenatelier Hemel & Aarde, demonstreert hoe u gedroogde hydrangea's kunt verwerken in deur- en adventskransen, bij de tafelschikking, enz.

Inkom: 12 EURO

De afgewerkte bloemstukken worden verloot onder de deelnemers

Plaats: Palmarium

Feestelijke wijndegustatie: van kerstaperitief tot nieuwjaarsdessert.

Luc Wieme, ondervoorzitter van de Vlaamse Wijngilde - Commanderie Gent, vergast de deelnemers op een selectie die naast klassiekers ook minder bekende maar boeiende wereldwijnen omvat.

Inkom: 17 EURO, max. 20 deelnemers !

Plaats: Inkomhal tropische serre

Beide activiteiten beginnen om 20 u en eindigen om 22 u.

Reserveren is gewenst. U kunt daartoe tot 25 oktober terecht bij Hilde Jacobs, tel. 09-228.72.45, fax 09-229.37.81.

De Plantentuin van de Universiteit Gent bevindt zich op de hoek van de K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent.

Meer info: Hydrangeum vzw, Veldekensstraat 40, 9070 Destelbergen
tel. en fax 09-355.71.83

e-mail: hydrangeum@hotmail.com

Met vriendelijke groeten,

Luc Balemans
namens

Hydrangeum vzw - de Belgische Hydrangea Vereniging

Colofon

DE

VRIENDEN VAN DE PLANTENTUIN GENT

Driemaandelijks tijdschrift

Jaargang 22

Nummer 3 september-oktober 2003

ISSN 0777- 8821

Redactie en Lay-out

Redacteur: Paul Goetghebeur

Coördinator: Karel Reusens

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt:

Luc Balemans, Léonard Cobbaut, Paul Goetghebeur, L. Havik, Hilde Mortier, Eric Piens, Karel Reusens, Bernard Symoens, Godelieve Van den Heuvel, Ingrid Verdegem

De poëtische toets werd ons aangebracht door: Josée

Foto's: Karel Reusens

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar:

Alle vrijwillige medewerkers die zorgden voor plooi-, kleef-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 2003

Overname van artikels is alleen mogelijk ná schriftelijke toestemming van de redacteur

*Omdat vrijwilligerswerk mede
aan de basis ligt van ons maat-
schappelijk welzijn zijn
alle medewerkers van Eurotuin
Merelbeke fier een bijdrage te
kunnen leveren aan de inzet en
inspanningen van zovelen door
middel van deze advertentie !*

Fraterstraat 111 - 9820 Merelbeke - tel: 09/232 13 31
Iedere dag open van 9 tot 19 uur doorlopend.
Open op zondag, dinsdag gesloten.

Driemaandelijks tijdschrift
22° jaargang - nr.3 - september-oktober 2003
ISSN 0777 - 8821

v.u. Paul Goetghebeur
K.L. Ledeganckstraat 35
9000 Gent
afgiftekantoor Ledeberg 1

België - Belgique	
P.B.	
3/612	9050 Ledeberg 1